

naas - maas

ZERBITZARI hil da

Joan den maiatzean Gerezieta-n (Laphurdi) hil da, bere hartako erretore izandako Joanes Elissalde jauna, *Zerbitzari* izengoitiarekin aunitz geiago ezaguna. Gure adiskide zena Euskaltzaindiko egiten zen 1930 urtetik hinarat, eta idazlari bezala euskalzale handia agertu da beti eta eskuara ederra, aberatsa eta errezaren jabe.

Zenbat artikulo eta liburuxka ez ote ditu bururatu bere 78 urteetako bizitza luzean? Gaitz da jakitea. Aspaldiko *Eskualduna* astekarian, *Herria*-n eta *Gure Herria*-n, eta beste euskal paper aunitzetan, ameka irakurgai ager arazi ditu. Neurtizlari erreza ere zen, eta zenbait bertsu gelditu dire askoren buruetan, hala nola: ...*bizi dadin eskuara / orai eta gero —berma gaiten hortara / eskualdunak oro—*, delako hura.

Azkain-en jaioa 1883 urtean, Uztaritzen apez lagun eta Liginagan erretor zenbeit urteetan egon eta, Mendiondo-ra igorri zuten erretor. Orduzkeroz hemen bizitu da, bere nausigoa erakusten, denen adiskide alabainan, baiño halako dembora iraganetako larderia idorño aire bat erakusten aldika.

Euskalzale beroa zen eta bai pilotaria ere. Bera eta Oxobi (Otso-bi) izan dire 30 urte horietan, iparraldeko gure anaien arteko euskal eragille eta sustatzaile goren, sutsuen eta jarraikiak. *Eskualzaleen-Biltzarreko* idazlari-segretario gisa, *Zerbitzari*-n predikuak famatuak gelditu dire urteko batzarretan. Eta gero *HERRIA*-n irakurtzekoak ziren, aur sarituen buruzko haren artikulo luzeak, errika ematen euskal-etsaminen zeekeriak, eta hiri bakotzeko historio eta kontu. *Gu-*

tienik 40 edo 50 herri pasatzen zituen bahetik, aldiz bitxi eta aldiz sakon aski, eskuara gaizoa putzutik atera naiez.

Bein gure etxean, Iruñean, pasatu zituen egun batzu, eta oroit naiz bere solas bitxietaz eta bere jite biziaz. Bestazalea zen biziki eta gure adiskide gaizoak bazakien bai mezperak laburtzen euskal besta edo pilota partida baten bixtan. Azken dembora huntan urbilsko nabaitzen bizitzaren epea, adiskideei ezin zuen bere pena estal, etzuen etsitzen.

Gizon ona errotik, bihotz handikoa, apez zuzena beti. LARREKO, MANEZAUNDI eta halako batzuk bezala, nekazari zaarren gandik zuen ikasi eta aberastu bere euskara garbia, eta Akademia obeagorik etzaukan. Gerezieta bere hil-mezan, txoriak multxoka bildu omen ziren kantari eliz-ingurura, Labeguerie sendakinak kondatu zidanez. Euskalherriak seme kartsu bat galdu du eta uzten duen ziloa ezta aise beteko. Bere arreba, aaide eta urbilekoeri gure doluminik bizienak.

* * *

NAFARROAN

LERGA-ko hil-arria.—Lerga-ko ondoan, Eslaba eta Aibarr-eko eskualdean, Erroma aldiko arri landu bat arkitu dute joan den abendoan. Metro bat eta 25 cm. gora da eta 70 cm. zabal, izkiribuekin, eta gaiñeko partean zaldidun baten eta bi presunen itxurak. Izkiribuak dio; VM- ME- SA- HARFI / NAR- HVN- GE- SI-ABI / SVN-HA RI-FI- LIO / ANN. XXV. T.P.S.S. /

Euskal izen zenbeit badela hor diote ikasiek, VME eta SAHAR bereziki, gaiñerakoa latinez; hala balitz kausitze handia litake Luchaire-ek aurkitu Akitaniako euskal izenen parekoa, baina Lergako izenak eztaude batera garbi. Latinista jakintsun bateri da xilatzea, VM- ME- SA- etc., silabak laburpenak diren ala ez.

Gauza bat da segura, lurralde hori dena, XVIII garren mende erdiraño gutienik eskualduna izan dela; Erromanoen demboran berdin ote? Baietz iduri luke.

* * *

GURIDI *Iésus, hil*

Euskalherriko musikalaria haundi hau Madrilen hil da aurten supituki, 75 urteetan. Gasteiz-Bitorixan jaioa 1886 urtean, bere aita-soetan ba omen zuen Ledesma musikalaria entzuna. Bere ikaskintzak Madrilen, Parisen eta Bruselas-en eginak zituen eta Conserbatorioko

buruzagia zen Madrilen, hil arteo. Guztiz atxikia gure euskal kanta ederreri, horien iturburuan landu ditu bere obra geienak.

Teatrorako operak eta zarzuelak bururatu zituen: *Mirentxu*, *Amaya*, *El Caserio*, *Mandolinata*, besteen artean, eta orkestarako *Sinfonia pirenaica*, *Leyenda vasca*, *Una aventura de don Quijote*, *Estampas vascas*, eta oroz gaiñetik *Diez melodías vascas*, mugaz haraindian ezaguna ere. Besteetan baiño gorago igaten da azken hunen orkestatzean, euskal eresi eta soifiu garbietenan mamitua, guneka Haendel eta Dukas oroit arazten diguna.

Gizon ona gustiz, urbil erreza eta jendekina, gaztetik asi zen euskal kanta zaarrak harmonizatzen; orduan ere, berri guti jakina, *Santimamiñe* lezetako beialako pinturak (rupestres) Guridik kausitu zituen, bere arkeologia-rako ixuriari segituz. Uts haundia uzten du arabar ospetsuak eta euskalseme guztiek deitoratzen dute galtze hitsa, musikazale direnek bezala.

* * *

Michelena jaunaren gorazarrea

Naiz Euskaltzaindikoan artean aspaldi egon gure lankideak joan den ilbeltzan Errenderi bere hirian egin zuen, Akademiara sar-predikua. Euskaltzainen, agintarien eta aditzaleen aitzinean irakurri zuen bere lan sakona, "*Euskal iztegi-gilleak*" gaia hartuz; A. Villasante-n gain egonik erantzupena. Gipuzkoako gobernaria ere han zagon, jendetasun yestua erakutsiz Del Moral jaunak, euskalzaleei.

Errenderiko hiriak herri-jai batzu antolatu zituen, eta bai oturuntza handi bat ere, *Panier Fleury* jantokian. Kampotik jende aunitz zen, bainan bereziki hiriko bere lagunek, multzo handian, ukatzen zuten erdal errefrau zaarra; *nehor eztela bere herrian profeta*. Bazkari azkenean, Basarrik prosa rimada gisan, nekez berriz asmatuko dituen iduripen eta gogoeta minbera batzu atera zituen kolkotik; hala zioten entzuleek; norbaiten begietan urbil zagon nigarra.

* * *

LIZARDI zenaren omenez

Joan den maiatzaren 28 garrenean ospatu zuten Tolosako Lizardi taldekoek J. M. Agirre olerkari handiaren oroitzapena, eta Euskaltzaindiaren laguntzaz, olerki sariketaren erabakia. Iparraguirre Teatroan eman ziren sariak; leena Orixe ezagunaren poema bati, bigarre-

na Aranalde apez jaunari, eta irugarrenari Dorronsoroko Lukas-eri, apeza hau ere.

Mirentxo Moraiz andereñoak irakurri zituen bi olerki; eta jai guztiaren antolazalle izana beste aldetik.

Epaikariek zuzen jokatu nai izan dutela olerki sariak ematean ez tugu dudarik, bainan olerki horieri itzalik bota gabe, iturri onetik dakigu sariketa hortara, besten artean, bi olerki aipagarri ere presentatu direla, bata *Erkiagarena* eta bestea *Aresti* jaunarena. Besteak bezala, hauek ere argitara ditzaten itxadoten dugu.

Goizeko meza emaillea A. Villasante izan zen. Oturuntza ederki zerbizatua tolosar andereñoek, eta maiburuan A. Olano apezpikua. Basarrik bota zituen bertso batzuek azkenean.

Zezen plazara, atsaldean dantzari talde multxo bat etorri zen Eskualherriko lau kantoinetatik; geien gustatu zena Iruñeko omen; besteak ez bezala, kordeona soñu ederrakin, aterazuzten plazara nafarrek, Luzaideko *jantza-jauzi* xarmantak; bainan, gauza jakina, astirogo eta gustagarriago jauzi horiek.

* * *

Bertsularien saiaketak

Nafar Aldundegiko *Euskararen aldeko* saillak aurren bi bertsulari saio antolatu ditu, Betelun eta Iruritan. Betelun bildu ziren Araiz eta Larraun ibarretako bertsulari gaiak, txapelkun atereaz Martin Oreja, "*Txetxu*"; bigarren eta irugarren gelditu ziren Múgica Uhitziarra eta Iriarte Arribekoa.

Irurita Baztango herri ederrean bildu ziren Bestaberri egunarekin 8 gazte; garaile atera zen Arozamena lesakarra, Madariaga arantzarrak eta Perurena Arizkungoak segitzen ziotela. Arozamena gazteak badu sasoi eta bai eskola ere; uste dugu bidea egiten duen. Gero ikusi gintuen garzaindar mutiko lerdenak *mutil-dantza* ezin ederrago batean trinketean. Afaltzean kantari xarmantak aditu gintuen; herriko alkate Iturralde jaunak zinez eskuzarta bat merezi du.

Irugarren saiaketa prestatzen ari dute Leitzan, irailleko 4-garren iganderako; ager ditazke, herri hortako, Areso, Arano, Goizueta, bi Basaburuak, Ituren, Zubieta eta Elgorriaga-ko bertsulari gaiak.

Horiek denak eta Bizkaikoak *Euskaltzaindiak* antolatuak dira; *Urkiolan* ospatu zen saiaketa bat, eta *Mungian* eta *Markiñan* ere; azken herri huntan eta *Ondarroan*, Ayuntamentuak lagun, Euskaltzaindiak prestatu gogo ditu aurren euskal etsaminak, sari askorekin.

Idaho eskualdean (U.S.A.) 62 urteetan hil da ospe haundiko idazlari hau. Nobel saria irabazi zuenean esan zuen, sari horretarako Barojak zuela merezimendu geiago; euskal idazlariaren tankera motxa eta zorrotza maite zuen, eta halatsu idatzi du berak ere. Barojano bat zen bera, bainan Berako nobelegilleak ez bezala, Hemingway-k bete bete bizi ditu bere nobelak eta asmakizunak.

Odolezko gertakari hitsak idaztea maite zuen eta arriskuen eta bortizkerien artean bizitzea ere. Espainia laket zitzaion, eta zezenketazale fierra bezala toreroen artean maiz zabillan. Gizon aidorra zen, osagarri azkarrekoa, edari bortitzenen zurrutari gaitza.

Mauka-ats eta papoa agerian zabillan, beti kurri emendik harat, gudueta eta bestelako naasturi haundienetara prest; ihizi basa-en eta pizti bildurgarrien ihiztari ausarta. Azkenean bere burua hil du dohakabeak bere osasun gogorraren suntsimendua ezin jasanez.

Brunete-n egon zelarik gerla korresponsala bezala, 40 milla pezeta eskuratzen omen zituen artikulo bakoxt; orduan izkiriatu zuen *Eskilak norendako soiñatzen*. Beste irakurgai aunitzen artean, *The killers* (Hilzaleak) eta *Afrikako egimendi pherdeak*, dira aipagarrienak; azken hau bidaia luzeko azalpen ederretako liburua. *The old man and the sea* (Agurea eta itsasoa), denek aditu bederen egin dute dudarik gabe.

Eskualdunak amintto bat ezagutu ditu Itzea-ko nobelegillearen bidez, eta Iruñeko sanferminak etzituen uts egiten; bere nobela (*La Fiesta*) hortaz mintzo da, eta hiriko karrika zaarretako ardandegi zuloetan adiskide bat baiño geiago utzi ditu.

* * *

Bainako Musée Basque-ko buruzagi berria

Baiona-ko Museorako zuzendari berri bat izendatu dute, Ithurriague zenaren toki utsa betetzeko. Tira bira batzu ibili ondoren, eskualdun bateri kargua eman diotela laket zaiku esatea; *Joanes Haritschelhar* jauna, orai arteo bederik *Agen*-eko Lizeoan irakasle denari. Euskera-laria da eta hispanista ere, eta uste dugu eta igurikatzen gure adiskidearen izendapen hau, eskualdunagoaren onerako izan dela. Gure goresmen bizienak onart ditzagula.

* * *

Nobela eta Teatro-gaien norgeiagoa

Eleberri eta Teatorako irakurgaien Euskaltzaindi-ko txapelgoak arrakesta haundia erdietsi du; 15 baiño geiago obrak aurkeztu dira, eta Euskaltzaindiak izendatu epaikariek badute buruauste, oberenak autatzen bi sail horietan. Sail bakoitzarako Bizkaiko Aharro Kaxeak eman ditu 8 mila pezetetako sari bana. Lanak igortzeko epea bukatu da eta erabakiak urriaren azkenerako harturik izan behar dira.

* * *

Eskualzaleen biltzarreko bilkura

Eskualzaleen biltzarrak bere urteko jaija Arroza herrixkan (Bidarray eta Baigorri arteko bide erditsuan), egin arazten du, buruila-irailleko 4-ean, astelenarekin. Baionako apezpikua ere ba doaie, eta Gouyon jaun agurgarriak prediku eta dena euskaraz egin nai omen du. Sortzez erdalduna izanki eta kanpotarra gaiñera, ikasi du gure mintzaira, eta huntan esaten omen ditu otoitzak publikoan ere. Ikasbide ederra gu guztiendako.

APAT-ECHABARNE.

Aldizkari hau jada moldiztegia prest, Ormaechea Mikolas idazlariaren hil berri samina etortzen zaigu. Euskalzale guztiak deitoratzen dugu galtzapen aundi hau. Orain hemen geiago ezin ezarriz, gure ORIXE ospe aundikoari dagokion berria datorren numeroan emanen.

A-E.

